

Majetková a hospodářská kriminalita

přednáška 2

Trestní právo

Prameny trestního práva :

- **Ústava ČR:** - normativní právní akt **nejvyšší právní síly**, je vůči Trestnímu zákoníku (TrZ) ve vztahu lex specialis (**upravuje odlišnosti od obecné úpravy v TrZ ...** imunity poslanců, senátorů, soudců ÚS, prezidenta, amnestie)
- **LZPS:** - součást ústavního pořádku, je vůči TrZ ve vztahu lex generalis, **TrZ nesmí obsahovat nic, co by bylo v rozporu s Listinou** (zákazy trestu smrti, mučení, nelidského zacházení, retroaktivity...)
- Zákon č. 40/2009 Sb., **trestní zákoník**
- Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (**trestní řád**)
- Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon (účinný do 31.12.2009)
- Zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže
- Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim
- Vyhlášené a ratifikované mezinárodní smlouvy
- Amnestijní rozhodnutí prezidenta republiky
- Nálezy Ústavního soudu s normativní povahou + rozhodnutí NS a NSS
- Další zákony (o VTOS, o výkonu vazby, o probační a mediační službě, o soudech a soudcích, o státním zastupitelství, o Policii ČR, o advokacii...)

Trestní právo

Pojem trestního práva hmotného:

- trestní právo **hmotné** je **součástí českého právního řádu**, konkrétně odvětvím veřejného práva
- **stanovuje**, co je **trestným činem** a jaký **trest** za něj lze udělit a jaké **ochranné opatření** lze při jeho spáchání uložit
- **uplatňuje** se **prostřednictvím** trestního práva **procesního**, které stanovuje podmínky pro jeho uplatnění, lze realizovat pouze způsobem, který stanoví trestní právo procesní

Prameny trestního práva hmotného:

- zákon č. 40/2009 Sb., **trestní zákoník**
- zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon (účinný do 31.12.2009)
- zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže
- zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim

Trestní právo

Pojem trestního práva procesního:

- **upravuje** trestní řízení, tj. procedurální **postup OČTŘ** v trestních věcech, aby trestné činy byly náležitě zjištěny a podle zákona spravedlivě potrestány
- trestní právo procesní **stanovuje pravidla** pro uplatnění trestního práva hmotného
- pachatele trestného činu lze odsoudit jen ve formě, kterou stanoví trestní řád
- někdy se také hovoří o právu vykonávacím

Prameny trestního práva procesního:

- zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (**trestní řád**)
- zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže
- zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim

Trestní právo

Další členění trestního práva:

- TP Fyzických osob:

- **Dospělých** - upraveno trestním zákoníkem (TrZ)
- **Mladistvých** - odchylky od obecné úpravy TrZ jsou upraveny v zákoně č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže

- **TP Právnických osob:**- odchylky od obecné úpravy TrZ upraveny zák. č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim

Trestní právo

Funkce trestního práva:

- **Ochranná:**
 - **ochrana nejdůležitějších právních statků** (práva a oprávněné zájmy fyzických a právnických osob, zájmy společnosti i ústavního zřízení ČR, tzv. **zájem chráněný zákonem**) před taxativně vyjmenovanými trestnými činy
 - trestní právo je **krajní prostředek ochrany společnosti**, nejpřísnější prostředek, který má stát k dispozici k ochraně taxativně vymezených zájmů, je to poslední instance (**ultima ratio**), který nastupuje tehdy, kdy se ochranné prostředky jiných právních odvětví ukázaly jako neúčinné
- **Preventivní:**
 - sleduje ochranu společnosti předcházením trestné činnosti, vytvořením podmínek prevence
 - účelem trestu má být **výchovná funkce**, snaha vést pachatele k tomu, aby vedl do budoucna řádný život
 - má zajistit, aby nedošlo k opětovnému porušení nebo ohrožení zájmů chráněných zákonem
 - při výkonu trestu tak má docházet k převýchově, obnovení narušených sociálních vztahů a sociální integraci

Trestní právo

Funkce trestního práva:

- **Represivní:** - účelem je **zabránit** pachatelům **páchat další trestnou činnost** a během trestu vytvářet podmínky pro převýchovu pachatele a jeho integraci do společnosti
 - **individuální potrestání** dotyčného jedince
- **Regulativní:** - vymezuje **zákonné podmínky** trestní odpovědnosti i beztrestnosti
 - stanovuje podmínky ukládání trestů a ochranných opatření
 - stanovuje působnost trestních zákonů apod.

Trestní právo

Zásady trestního práva:

- **Zákonnosti:**
 - Jen **trestní zákon / zákoník** vymezuje **trestné činy a stanoví trestní sankce**, které lze za jejich spáchání uložit
 - zákonná forma pro trestněprávní předpisy
 - **určitost** trestněprávní normy, zakázané jednání musí být vyjádřeno **jasně, přesně, srozumitelně**, dostatečně podrobně, aby je adresáti pochopili
 - žádný trestný čin bez předchozího zákona, je **zakázáno zpětné působení zákona, jež zhoršuje postavení pachatele** (použije se zákon účinný v době spáchání trestného činu) tzv. zákaz retroaktivity v neprospěch pachatele
 - trestnost činu se posuzuje podle zákona účinného v době, kdy byl čin spáchán; podle pozdějšího zákona se posuzuje jen tehdy, jestliže to je pro pachatele příznivější.
- **Subsidiarity trestní represe:** - trestní odpovědnost pachatele a trestněprávní důsledky s ní spojené lze uplatňovat je v případech **společensky škodlivých**, ve kterých **nepostačuje uplatnění odpovědnosti podle jiného právního předpisu**

Trestní právo

Zásady trestního práva uvedené v tr. zákoníku

- **Teritoriality:** - podle zákona České republiky se posuzuje trestnost činu, který byl spáchán na **jejím území**
- **Registrace:** - Podle zákona České republiky se posuzuje též trestnost činu, který byl spáchán **mimo** území ČR na **palubě lodi** nebo jiného plavidla, anebo **letadla** nebo jiného vzdušného dopravního prostředku, které **jsou registrovány v České republice**.
- **Personality:** - Podle zákona České republiky se posuzuje i trestnost činu, který v cizině spáchal **občan ČR** nebo **osoba** bez státní příslušnosti, která **má** na jejím území **povolen trvalý pobyt**.
- **Ochrany a univerzality:** - podle zákona České republiky se posuzuje trestnost vyjmenovaných tr. činů uvedených v § 7 TrZ, kterých se dopustil **i cizí státní příslušník** nebo osoba bez státní příslušnosti, a také **pokud byl trestný čin spáchán proti občanu ČR** nebo **osobě** bez státní příslušnosti **mající v ČR trvalý pobyt**, jestliže čin je v místě spáchání **trestný nebo místo** spáchání činu **nepodléhá žádné trestní pravomoci**
- **Stíhání jen ze zákonných důvodů:** - nikdo **nemůže** být stíhán **jinak než ze zákonných důvodů** a způsobem, který stanoví tento zákon

Trestní právo

Zásady trestního práva uvedené v tr. řádu:

- **Presumpce nevinny:**
 - **dokud** pravomocným odsuzujícím **rozsudkem** soudu **není vina vyslovena, nelze toho**, proti němuž se vede tr. řízení **hledět** jako by byl vinen
- **Oficiality a legality:**
 - Státní zástupce je **povinen** stíhat všechny trestné činy, o nichž se dozví, **OČTŘ** postupují z **úřední povinnosti** v souladu se svými právy a povinnostmi uvedenými v tr. řádu
- **Přiměřenosti:**
 - OČTŘ trestní věci projednávají s plným šetřením **práv a svobod** zaručených **LZPS** a mezinárodními smlouvami o lidských právech a základních svobodách, jimiž je ČR vázána; při provádění úkonů trestního řízení lze do těchto práv osob, jichž se takové úkony dotýkají, **zasahovat jen v odůvodněných** případech na základě zákona a v **nezbytné** míře pro zajištění účelu trestního řízení
- **Materiální pravdy:**
 - OČTŘ postupují tak, **aby byl zjištěn skutkový stav** věci, o němž **nejsou důvodné** pochybnosti, a to v rozsahu, který je nezbytný pro jejich rozhodnutí

Trestní právo

Zásady trestního práva uvedené v tr. řádu:

- **Rychlosti trestního řízení:** - OČTŘ trestní věci musí projednávat **urychleně bez zbytečných průtahů**; s největším urychlením projednávají zejména vazební věci a věci, ve kterých byl zajištěn majetek
- **Volné hodnocení důkazů:** - OČTŘ v trestním řízení hodnotí důkazy podle svého **vnitřního přesvědčení** založeného na **pečlivém uvážení** všech okolností případu **jednotlivě i v jejich souhrnu**
- **Spolupráce se zájmovými sdruženími občanů:**
 - využívání výchovného působení zájmových sdružení
 - smyslem je posílení **výchovného působení** trestního řízení při **předcházení a zamezování** trestné činnosti
 - jedná se o odborové organizace, organizace zaměstnavatelů, církve, náboženské společnosti
- **Obžalovací:** - Trestní stíhání před soudy je možné **jen na základě obžaloby**, návrhu na potrestání nebo návrhu na schválení dohody o prohlášení viny a přijetí trestu které **podává státní zástupce**. Veřejnou žalobu v řízení před soudem zastupuje státní zástupce.

Trestní právo

Zásady trestního práva uvedené v tr. řádu:

- **Veřejnosti:**

- Trestní věci se před soudem projednávají veřejně tak, aby se občané mohli projednávání zúčastnit a jednání sledovat.
- slouží i jako zajištění kontroly společnosti nad výkonem soudnictví
- výchovná funkce, **rozsudek vždy vyhlášen veřejně**

- **Ústnosti a bezprostřednosti:**

- Jednání před soudy je **ústní**; důkaz výpověďmi svědků, znalců a obviněného se provádí zpravidla tak, že se tyto osoby vyslychají
- Při rozhodování v hlavním líčení, jakož i ve veřejném, vazebním a neveřejném zasedání **smí soud přihlédnout** jen k těm **důkazům**, které **byly při tomto jednání provedeny**.

- **Právo na obhajobu:**

- Ten, proti němuž se trestní řízení vede, musí být v každém období řízení vhodným způsobem a srozumitelně **poučen o právech** umožňujících mu plné uplatnění obhajoby a o tom, že si též **může zvolit obhájce**; všechny OČTŘ jsou povinny umožnit mu uplatnění jeho práv.

Subjekty trestního řízení

Činitelé, kteří mají vliv na průběh řízení, tento vliv vykonávají vlastním jménem, a kteří mají k uskutečnění tohoto vlivu jistá zákonná práva, či povinnosti

- Orgány činné v tr. řízení:

- Soud, státní zástupce, policejní orgán
- Vyžaduje se jejich **nepodjatost**, o vyloučení rozhoduje sám dotčený orgán, a to i bez návrhu, proti usnesení je možná stížnost k bezprostředně nadřízenému orgánu

- Osoba proti níž se řízení vede (označena i jako „strana“):

- **Podezřelý** (osoba podezřelá ze spáchání tr. činu, ale **dosud nebylo** proti ní **zahájeno tr. stíhání**, nebo osoba proti které je vedeno zkrácené přípravné řízení)
- **Obviněný** (osoba proti které **bylo zahájeno trestní stíhání** - doručeno usnesení o zahájení tr. stíhání § 160/1 tr. řádu nebo bylo usnesení doručeno obhájci v řízení proti uprchlému § 303 tr.ř.)
- **Obžalovaný** (**obviněný** na kterého **byla podána obžaloba** u soudu a bylo nařízeno hlavní líčení)
- **Odsouzený** (ten, proti němuž **byl vydán odsuzující rozsudek**, který nabyl právní moci, nebo pravomocný trestní příkaz)

Subjekty trestního řízení

- Poškozený, zúčastněná osoba (také označeni jako „strana“):

- Ten, **komu** bylo trestným činem **ublíženo** na zdraví, **způsobena** majetková **škoda** nebo nemajetková **újma**, nebo ten, **na jehož úkor** se pachatel trestným činem **obohatil** (poškozený)
- Ten, **jehož věc** nebo část **majetku** byla zabrána nebo podle návrhu má být **zabrána** (zúčastněná osoba)
- Zúčastněná osoba a poškozený se **mohou** dát **zastupovat zmocněncem**

- Úředník probační a mediační služby

- Orgán sociálně právní ochrany dětí (OSPOD)

- Obhájce, svědek, znalec, tlumočník

Příslušnosti v trestní řízení

Věcná příslušnost:

Okresní soud: - v **1. stupni** rozhoduje zásadně o **všech trestných činech, pokud nejsou zákonem** např. § 17 tr. řádu **výslovně dány** krajskému soudu

- rozhoduje také o vazbě, příkazy k zatčení, příkazy k domovní prohlídce, otevření zásilky, odposlechy ...
- ustanovuje obhájce, opatrovníka ...

Krajský soud: - **všechny TČ**, pokud je na ně dána **spodní hranice** sazby odnětí svobody nejméně **5 let**, nebo pokud je za ně možné uložit **výjimečný trest**

- **vyjmenované TČ v §17 tr.řádu**, a to i pokud je tam nižší dolní hranice než 5 let, např. neoprávněné nakládání či odebrání lidských tkání a orgánů, nepovolený obchod s vojenským materiálem, sabotáž, vyzvědačství, spolupráce s nepřítelem,...
- **rozhodování o odvolání** proti rozsudkům okresního soudu
- rozhodování o **sporech** o příslušnosti, odnětí a přikázání věci **mezi okresními soudy**

Příslušnosti v trestní řízení

Věcná příslušnost:

- Vrchní soud:**
- rozhoduje o odvolání a stížnostech proti rozhodnutím krajských soudů, které tam rozhodovaly jako soudy 1. stupně
 - rozhodování o sporech o příslušnosti, odnětí a přikázání věci mezi okresními a krajskými soudy
 - rozhoduje o nasazení agenta
 - může podávat podněty ke sjednocování rozhodnutí soudů k nejvyššímu soudu

- Nejvyšší soud:**
- rozhoduje o dovoláních a stížnostech proti usnesením vrchních soudů
 - rozhoduje o stížnostech pro porušení zákona (mimořádný opravný prostředek) bez ohledu na to, který OČTŘ napadené rozhodnutí vydal
 - zaujímá stanoviska sjednocující rozhodovací činnost soudů

Příslušnosti v trestní řízení

Místní příslušnost:

§ 18 tr. řádu:

(1) Řízení koná soud, v jehož obvodu byl trestný čin spáchán.

(2) Nelze-li místo činu zjistit nebo byl-li čin spáchán v cizině, koná řízení soud, v jehož obvodu obviněný bydlí, pracuje nebo se zdržuje; jestliže se nedají tato místa zjistit nebo jsou mimo území České republiky, koná řízení soud, v jehož obvodu čin vyšel najevo.

§ 23 tr. řádu - vyloučení a spojení věci :

*K urychlení řízení nebo z jiných důležitých důvodů lze řízení o některém z trestných činů nebo proti některému z obviněných **vyloučit** ze společného řízení. Jsou-li tu **podmínky společného** řízení, může soud spojit k **společnému** projednání a rozhodnutí věci, v nichž byly podány samostatné obžaloby.*

Analogicky v praxi stejně postupují policejní orgány.